

2. Kapelan i prefekt w Chełmnie, 3. Ojciec duchowny i wicerektor. 4. Rektor seminarium pelplińskiego; **III. Udział w zarządzie diecezją.** 1. Nominacja biskupia, 2. Czynności pontyfikalne, 3. Wikariusz generalny, 4. Patronat nad organizacjami kościelnymi; **IV. Apostolstwo słowa.** 1. Kaznodziejstwo, 2. Publicystyka religijna, 3. Egzorty i prelekcje; **V. Droga na ołtarze.** 1. Sylwetka duchowa, 2. Sława świętości Sługi Bożego. 3. Proces beatyfikacyjny.

Ks. Krzysztof Koch

Ks. Franciszek G o m u ł c z a k SAC, *Ksiądz Franciszek Cegielka SAC. Życie i działalność.* Promotor: o. dr hab. Roland Prejs OFM Cap, prof. KUL. Recenzenci: ks. prof. dr hab. Jan Walkusz (KUL), ks. prof. dr hab. Józef Mandziuk (UKSW).

Okres międzywojenny i powojenny w dziejach Kościoła Katolickiego w Polsce obfituje w sylwetki kapłanów wybitnych, którzy podejmując realizację zadań wyznaczonych im przez władze kościelne dali się poznać z ich wykonania poprzez indywidualne inicjatywy, rzutkość organizacyjną i działalność pełną zaangażowania oraz swoistą pasję. Kapłanów takich nie brakowało zarówno w kraju jak i wśród polskiej emigracji. Pamięć o nich zbyt szybko jednak umyka, a ich działania częstokroć nie doczekały się – niestety – odpowiedniego udokumentowania. Tym większe spoczywa na historykach zadanie, by takie sylwetki utrwalić w piśmiennictwie naukowym, a wiedzę o nich przekazać następnym pokoleniom.

Praca niniejsza dotyczy jednego z takich właśnie kapłanów: księdza Franciszka Antoniego Cegielki, pallotylna żyjącego w latach 1908-2003, duszpasterza Polonii, organizatora przedsięwzięć religijnych, pisarza, kaznodziei i rekolekcjonisty, popularyzatora teologii, nawet po trosze działacza politycznego i zaangażowanego w sprawy polskie aktualne w jego czasach. Jego biografia warta jest opracowania z kilku powodów. Pierwszym jest brak pełnego studium dotyczącego życia i działalności księdza Cegielki. Drugi ważny powód to fakt, że jego postać jest zupełnie nieznana wśród młodego i średniego pokolenia pallotylnów, nie mówiąc już o szerszym kręgu odbiorców. Autor postanowił przede wszystkim sprawdzić, na ile fragmentaryczne opinie dotyczące wybitnej roli księdza Cegielki nie tylko na niwie pallotyńskiej, ale także ogólnokościelnej odpowiadają rzeczywistości. Warto byłoby wówczas osobę księdza Cegielki ocalić od zapomnienia, a współczesnemu pokoleniu dać także pewien wzór postępowania. W ten sposób praca ta mogłaby posiadać także pewien walor wychowawczy, nie tylko w odniesieniu do pallotylnów.

Ksiądz Franciszek Cegielka urodził się 16 marca 1908 roku w Grabowie nad Prosną. Ojciec jego, późniejszy wielkopolski powstaniec, trudnił się kupiectwem.

Rodzina żyła duchem religijnym i patriotycznym oraz atmosferą sumienności i pracowitości, co wpajali rodzice siódemce swoich dzieci przez cały okres wychowania. Po ukończeniu szkoły elementarnej znalazł się w pallotyńskim gimnazjum w Kleczy Dolnej koło Wadowic. Studia seminaryjne odbył w latach 1925-1931. Po dwuletnim studium filozofii skierowany został w 1927 roku na studia specjalistyczne z zakresu teologii na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Studia uwieńczył doktoratem z teologii dogmatycznej w 1931 roku; w tym też roku przyjął w bazylice św. Jana na Lateranie święcenia kapłańskie. Jesienią tego samego roku na zaproszenie ówczesnego rektora Polskiej Misji Katolickiej, księdza Leona Łagody, znalazł się we Francji. Od razu dał się poznać jako gorliwy duszpasterz, świetny kaznodzieja i doskonały organizator, najpierw w samym Paryżu, a potem w polskich parafiach północnej Francji. Wtedy też po raz pierwszy zetknął się z agitacją komunistyczną wśród Polonii i odważnie stawiał jej czoła. W 1933 roku powrócił do Polski na stanowisko wykładowcy najpierw w gimnazjum pallotyńskim w Chełmnie, a następnie w WSD w Wadowicach.

W grudniu 1937 roku udał się do Francji, aby zastąpić udającego się na urlop księdza Witolda Paulusa, rektora Misji. Wskutek pewnych nieprzyjemnych wydarzeń ks. Paulus nie powrócił już do Francji, a 18 czerwca 1937 roku Prymas August Hlond, Protektor Wychodźstwa Polskiego i zwierzchnik Misji, mianował 29-letniego wówczas księdza Cegiełkę jej „kierownikiem”. Okres do wybuchu wojny to czas jego twórczej i wyteżonej pracy duszpasterskiej, organizacyjnej i patriotycznej. Przyniosło mu to wielkie uznanie wśród Polonii i duchowieństwa oraz znacznie podniosło autorytet Misji na gruncie francuskim. Był wielkim budzicielem narodowego ducha, nieprzejednanym przeciwnikiem komunistycznych agitatorów i aktywnym duszpasterzem-kaznodzieją. Swjej działalności nie przerwał po wybuchu wojny, organizując m.in. Liceum im. C. K. Norwida dla uchodzącej z Polski młodzieży; był obecny przy zaprzysiężeniu nowego rządu i Prezydenta RP w ambasadzie polskiej w Paryżu 30 września 1939 roku. Swymi przemówieniami, także radiowymi, zagrzewał narodowego ducha. Nie opuścił Paryża pomimo nalegania władz polskich, przed zajęciem stolicy Francji przez Niemców, kontynuując swoją pracę duszpasterską i charytatywną.

26 października 1940 roku został aresztowany przez gestapo i po pobycie w więzieniach m.in. w Trewirze, Berlinie (tu skatowanego i zagrożonego śmiercią chciał wyspowiadać bp M. Kozal, ks. Cegiełka odmówił jednak spowiedzi, jako że biskupa nie znał, podejrzewając prowokację gestapo, które uważało go za łącznika polskich środowisk we Francji z Rządem w Londynie) i obozie w Sachsenhausen, osadzony został ostatecznie w obozie w Dachau, gdzie spędził czas aż do wyzwolenia obozu w kwietniu 1945 roku. W obozie zagrzewał ducha więźniów swoją postawą i przemowami, choć sam parokrotnie przeszedł poważny kryzys zdrowotny i psychiczny. Po wyzwoleniu obozu powrócił do Paryża przyczyniając się walnie do organizacji polskiego Seminarium Duchownego, gdzie znaleźli miejsce także klerycy wrocławscy uwolnieni z Dachau.

Po powrocie z obozu kontynuował swoją działalność jako rektor PMK. Przez cały okres, aż do ustąpienia z tej funkcji we wrześniu 1947 roku, konsekwentnie odmawiał protokolarnego przyjęcia w kościele polskim w Paryżu ambasadora władz komu-

nistycznych z Warszawy, udzielając jednoznacznego poparcia Rządowi w Londynie. Powoływał się przy tym na podobne stanowisko Stolicy Apostolskiej. Jego jednoznaczna antykomunistyczna postawa uchroniła środowiska polonijne we Francji przed dezorientacją i przed komunistyczną infiltracją płynącą tym razem z Warszawy. Ksiądz Cegiełka wielokrotnie podkreślał, że jego postawa nie wynika z motywów politycznych, a powodowana jest troską o zbawienie dusz, zbawienie zagrożone komunistyczną „herezją”. Jego postawa i aktywność duszpasterska zyskały mu olbrzymi szacunek w środowiskach polonijnych we Francji oraz w kołach politycznych w Londynie, w tym osobiście u prezydenta Władysława Raczkiewicza. Wydaje się, że nuncjusz apostolski w Paryżu, Angelo Giuseppe Roncalli, nie do końca rozumiał ówczesne realia.

Rezygnacja z funkcji rektora PMK spowodowana była wieloma czynnikami, m.in. uświadomieniem sobie, że przez taką a nie inną postawę staje się obciążeniem dla Prymasa Polski, który zresztą jego dymisję przyjął dość niechętnie. Czy to ociąganie się Prymasa podyktowane było jedynie kurtuazją, trudno powiedzieć. Ksiądz Cegiełka wskazywał jako bezpośredni powód złożenia dymisji sugestie i naciski swoich przełożonych zakonnych obawiających się represji wobec Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego w kraju, w odwecie za jego działalność we Francji. Po rezygnacji z funkcji rektorskiej w Paryżu, przebywał przez rok w Rzymie, po czym udał się do Stanów Zjednoczonych, gdzie resztę życia spędził jako rekolekcjonista w polskich zgromadzeniach zakonnych, wykładowca w katolickich college'ach oraz autor wielu pozycji książkowych z zakresu teologii i duchowości. Udzielał się także na forum swojego Stowarzyszenia, z którego na pewien czas wystąpił, przechodząc do ruchu Szensztackiego księdza Józefa Kentenicha, skąd wrócił po niespełna czterech latach pobytu. Przez cały ten czas był członkiem pallotyńskiej wspólnoty w North Tonawanda koło Buffalo. Ostatnie kilka lat życia przeżył złożony chorobą Alzheimera. Zmarł 10 lutego 2003 roku w wieku 95 lat.

Jak dotąd ukazało się kilka publikacji dotyczących księdza Cegiełki. Jest wśród nich hasło encyklopedyczne autorstwa księdza Kazimierza Nowaka SAC, zawarte w *Słowniku Polskich Teologów Katolickich*¹ i pewna liczba opracowań mniej lub bardziej pobieżnie traktujących o tej postaci. Wnikliwiej osobą księdza Cegiełki zajmował się, jak dotychczas, ksiądz profesor Roman Dzwonkowski publikując kilka opracowań dotyczących pewnych wycinków jego działalności, jak na przykład w pozycji *Polscy Pallotyni w pracy dla wychodźstwa*².

Księdza Cegiełkę uwzględniła również ksiądz Janusz Dyl w pracy *Pallotyni w Polsce w latach 1907-1947*³, ksiądz Stanisław Tylus w artykule *Prace polskich Pallotynów wśród emigracji (Do utworzenia francuskiej Regii Miłosierdzia Bożego – 2 VIII 1946)*⁴, oraz Jerzy Klechta w opracowaniu o dziejach Polskiej Misji Kato-

¹ T. 9, Warszawa 2006, s. 138-140.

² W: *Działalność męskich zgromadzeń zakonnych wśród Polonii*, red. J. Bakalarz, Lublin 1982, s. 145-201.

³ Lublin 2001, s. 203-204 i 338 nn.

⁴ ABMK 66(1996), s. 465-521.

lickiej we Francji⁵. Z pozycji zagranicznych należy wspomnieć pracę G. Garcon, *Les catholiques Polonais en France 1919-1945*⁶. Wszystkie wspomniane pozycje jednak ani nie wyczerpują życia i dokonań księdza Cegiełki, ani tym bardziej nie mogą być uważane za jego kompletną i wszechstronną biografię. Napisanie takiej biografii jawiło się zatem jako pilna potrzeba.

Również sam ksiądz Cegiełka pozostawił szereg opracowań z różnych okresów swego życia, czego przykładem jest książka *Szlakiem tulaczy*⁷, traktująca o jego pracy wśród Polonii francuskiej w latach 1931-1932. Napisał także wiele artykułów zamieszczanych przed wojną w pallotyńskim piśmie „Królowa Apostołów”. Okresu powojennego dotyczą jego opracowania: *Problemy Polskiej Misji Katolickiej we Francji w pierwszych latach po II wojnie światowej*⁸, *Nuncjusz Roncalli w Paryżu*⁹. Zamieszczał także bieżące informacje w „Królowej Apostołów” i w „Wiadomościach SAK”. Wykaz tych publikacji został zamieszczony w bibliografii pracy. Brak opracowań życia księdza Cegiełki odpowiadającego wymaganiom stawianym przed rzetelnie napisaną biografią, zmusił do sięgnięcia do archiwaliów. Jak z jednej strony są one dość obfite, tak z drugiej nie do wszystkich okresów życia Bohatera naszej pracy są zachowane w wystarczającym stopniu; różny jest też zakres ich przydatności do badań.

W Archiwum Prowincji Chrystusa Króla Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego w Warszawie znajduje się dokumentacja, jaką zgromadził na swój temat ksiądz F. Cegiełka, a więc rękopisy i maszynopisy kazań i rekolekcji, korespondencja, zwłaszcza z siostrami zakonnymi, kilka relacji autobiograficznych z różnych okresów życia, oraz dokumenty z okresu pobytu we Francji, takie jak listy, korespondencja z prymasem Polski, odezwy, apele. Tu zgromadzone są także dokumenty odnoszące się do pobytu księdza Cegiełki w obozie w Dachau. W pracy wykorzystane zostały w całości.

W Archiwum Prowincji Zwiastowania Pańskiego SAK w Ząbkowicach Śląskich znajdują się zbiory podobne do wymienionych wyżej zasobów archiwum w Warszawie, jednak nieporównanie skromniejsze. Archiwum pallotyńskiej Regii Miłosierdzia Bożego w Paryżu zawiera przede wszystkim źródła dotyczące pobytu księdza Cegiełki we Francji i, w znacznie mniejszym stopniu, w USA. Interesujące, choć dość ograniczone tematycznie materiały pozyskano z „Acta Hlondiana” w Łądzie zgromadzone tam przez ks. St. Kosińskiego SDB. Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych zawiera korespondencję ambasady Polski „ludowej” w Paryżu z MSZ, dotyczącą działalności księdza Cegiełki w okresie powojennym. Pewne materiały dotyczące pobytu ks. Cegiełki w obozie znaleziono także w Archiwum Akt Nowych w Warszawie.

Nieocenioną wartość mają relacje osób, które znały księdza Cegiełkę osobiście. Dotyczy to w pierwszej kolejności jego współbraci zakonnych, następnie sióstr ze Stanów Zjednoczonych, które brały udział w rekolekcjach bądź wykładach prowadzo-

---

⁵ J. K l e c h t a, *Najstarsza w świecie. Polska Misja Katolicka we Francji 1836-2006*, Paryż 2006.

⁶ Lille 2004.

⁷ Warszawa 1934.

⁸ „Studia Polonijne” 11(1987), s. 223-235.

⁹ „Zeszyty Historyczne” 39(1977), s. 184-193.

nych przez ks. Cegiełkę (autor zdobył pisemne relacje kilku z nich), a także relacje innych osób wyrażone w notkach prasowych czy publikacjach książkowych (bp Józef Gawlina, bp Franciszek Korszyński). Cenne okazały się również relacje Jana Cegiełki, bratanka Księdza.

Poznanie źródeł wymagało pewnej ich systematyzacji i uszeregowania, tak pod względem chronologicznym jak i tematycznym. Ich zawartość narzucała niejako całą konstrukcję pracy. Rozdział I obejmuje okres od urodzin księdza Cegiełki aż do 1937 roku. Zawarte są w nim podstawowe informacje dotyczące środowiska w jakim wzrastał, co miało niebagatelny wpływ na ukształtowanie jego osobowości. Rozdział ten obejmuje także czas studiów i formacji oraz pierwszy rok pracy we Francji po studiach rzymskich i święceniach kapłańskich (1931/1932), a także paroletni okres pracy dydaktyczno-wychowawczej w Polsce (1933-1937). Umieszczony został w nim także konieczny zasób informacji niezbędnych dla zorientowania się w dziejach i charakterze polskiej emigracji we Francji, a także w historii Polskiej Misji Katolickiej w tym kraju, co daje pewien kontekst pomocny we właściwym ujęciu i ocenie działań i pracy księdza Cegiełki także w okresie następnym. Rok 1937 jest pewną cezurą czasową, wtedy bowiem ksiądz Cegiełka objął funkcję Rektora Polskiej misji Katolickiej w Paryżu.

Rozdział II ukazuje okoliczności nominacji księdza Cegiełki na to stanowisko, jego ocenę kondycji Misji i duszpasterstwa polonijnego, a także jego duszpasterskie inicjatywy i wysiłki mające na celu umocnienie i skonsolidowanie polskiej społeczności katolickiej. Rozdział ten obejmuje okres do października 1940 roku i zawiera również opis aktywności duszpasterskiej, charytatywnej i patriotycznej Misji i jej Rektora od wybuchu II wojny światowej poprzez klęskę Francji aż po aresztowanie księdza Cegiełki 26 października 1940 roku. Rozdział III dotyczy okoliczności aresztowania oraz jego pobytu w obozie koncentracyjnym w Dachau. Rozdział IV obejmuje okres od powrotu księdza Cegiełki z obozu aż do rezygnacji przezeń z funkcji Rektora (15 września 1947) i wyjazdu z Francji w październiku 1947 roku. Rozdział ten ukazuje jego działalność duszpasterską, charytatywną i patriotyczną, zawiera także opis relacji z Rządem w Londynie, z „ambasadą warszawską”, jak nazywał ambasadę Polski „ludowej”, a także z nuncjaturą apostołską i duchowieństwem francuskim.

Rozdział V jest chronologicznym opisem pobytu księdza Cegiełki w USA i prowadzonej tam działalności rekolekcyjnej, edytorskiej i naukowej oraz działalności we wspólnocie pallotyńskiej. W tym rozdziale umieszczono też charakterystykę jego osobowości dokonaną w oparciu o wspomniane powyżej relacje. Rozdział VI podejmuje sprawę wystąpienia księdza Cegiełki ze Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego i wstąpienia w szeregi Ruchu Szensztackiego, w czasie pobytu w USA, oraz powrót do tegoż Stowarzyszenia. Aby ułatwić zrozumienie sensu tego kroku i jego znaczenia w tamtym czasie, autor przedstawił kontekst związany z wystąpieniem księdza Józefa Kentenicha i kryzysem wewnątrzpallotyńskim, zakończonym wyodrębnieniem się Ruchu Szensztackiego. W tym rozdziale poruszono także sprawę starań księdza Cegiełki o powrót do Polski na stałe oraz opisano ostatnie lata jego życia.

Systematyzacja źródeł wymagała niemałego trudu, z dokumentów wyłania się bowiem wielość podejmowanych przez księdza Cegiełkę prac, ogromna aktywność

na polu duszpasterstwa, działalności charytatywnej czy patriotycznej. Metoda analizy poszczególnych dokumentów i znajdujących się w nich wątków pozwalała na wyodrębnianie kolejnych zagadnień i uszeregowanie ich tak, by powstał spójny i logiczny obraz tej postaci na tle epoki i konkretnych warunków. Problemem dla autora stał się dostęp do archiwum Polskiej Misji Katolickiej w Paryżu. Pomimo podejmowanych prób okazało się to niemożliwe. Ksiądz profesor Roman Dzwonkowski w swej pracy *Polska opieka religijna we Francji 1909-1939* twierdzi, że archiwum początkowo z polecenia księdza rektora S. Bernackiego jedynie niedostępne, zostało po roku 1970 w części dotyczącej źródeł od końca XIX wieku do lat 60. XX wieku, również na jego polecenie, zniszczone¹⁰. To może tłumaczyć fakt informowania autora przez sekretariat Misji o braku jakichkolwiek źródeł dotyczących księdza Cegiełki.

Owoce badań jest ukazanie księdza Franciszka Cegiełki jako postaci niewątpliwie wybitnej, wykształconej (znajomość kilku języków obcych) i solidnie uformowanej wewnątrz. Analiza jego wypowiedzi, kazań i publikacji oraz pozostawionych przezeń dokumentów pozwala na stwierdzenie, iż głównym motywem jego działalności była głęboka wiara religijna. Wszystko, co czynił, było u niego podyktowane troską o zbawienie powierzonych mu ludzi. Uważał je za wartość najwyższą, godną każdego cierpienia i ofiary, czego przykład dał osobiście. Głęboki sprzeciw wobec komunizmu i niemieckiego nazizmu, jako skrajnych form lekceważenia wiary i Boga, leżał u podstaw jego zachowań i nauczania. Odczytywał obydwie te prądy ideowe jako zagrożenie dla prawdziwego dobra człowieka. Z tego też powodu wykazywał tyle niespożytej energii i stawiał wysokie wymagania sobie samemu, jak też tym, dla których stawał się przełożonym. Względy czysto polityczne czy ambicjonalne należy przy tej postaci zdecydowanie odrzucić. Aspekt patriotyczny, choć silny, był motywowany u niego przeświadczeniem, że każdy naród zaistniał z woli Boga i obrona narodu to obrona zamysłu Bożego. Ze względów pryncypialnych zajmował często nieprzejednane stanowisko, gdy uważał, że służy ono Bożej sprawie. Nie był, jak każdy człowiek, pozbawiony wad. Uderza wielka rozpiętość pomiędzy opiniami jego współpracowników i sióstr zakonnych, którym służył. Zarzucana mu apodyktyczność, konfliktowość i brak szacunku dla współpracowników mogły być spowodowane, obok cholerycznego charakteru, także różnicami wynikającymi z mentalności oraz odmiennego podejścia do zagadnień posłuszeństwa czy obowiązkowości. W ostatnim okresie życia dużą rolę mogła też odgrywać różnica pokoleń. Decyzje wynikające z porywczosci miał odwagę weryfikować, co widać przy okazji decyzji o powrocie do Stowarzyszenia. Wszyscy jednak zgodnie podkreślają jego duszpasterską gorliwość, pracowitość, obowiązkowość i osobistą pobożność; był bez wątpienia człowiekiem wybitnym i nieprzeciętnym.

Osoba i dokonania księdza Cegiełki domagają się dalszych badań, do których niniejsza praca jest wstępem i wytyczeniem kierunku. W szczególności należałoby przebadać dorobek pisarski i publicystyczny księdza Cegiełki, a tym samym scharakteryzować oraz pełniej wyjaśnić jego kulturę teologiczną i preferowane kierunki zarówno w doktrynie jak i w praktycznym zastosowaniu dyscyplin teologicznych. To

---

¹⁰ Poznań–Warszawa 1988, s. 15.

ostatnie powinno też rzucić światło na formację teologiczną uzyskiwaną przez pierwsze pokolenie polskich pallotynów, do którego można zaliczyć księdza Franciszka Cegielkę. Takie studium powinno zbiec się z badaniem nad apostołatem słowa drukowanego u polskich pallotynów okresu międzywojennego, w szczególności zaś nad popularyzacją teologii i działań Kościoła prezentowaną na łamach „Królowej Apostołów”. Te zagadnienia czekają na swego badacza.

Treść pracy

I. Pierwszy okres życia. 1. Pochodzenie, dzieciństwo, młodość, 2. Formacja i studia, 3. Pierwszy pobyt we Francji, 3.1. Sytuacja ogólna emigracji polskiej we Francji w latach 30. XX wieku, 3.2. Powstanie i rozwój Polskiej Misji Katolickiej, 3.3. Duszpasterz emigrantów, 4. Praca kapłańska 1932-1936; **II. Rektor Polskiej Misji Katolickiej we Francji 1937-1940.** 1. Okoliczności nominacji, 2. Problemy duszpasterstwa polskiego we Francji, 3. Działalność duszpasterska Polskiej Misji Katolickiej i jej rektora, 3.1. Zjazdy duchowieństwa, 3.2. Działalność charytatywna, 3.3. Powstanie Liceum im. Cypriana Kamila Norwida, 4. Rektor i Polska Misja Katolicka wobec wojny; **III. Więzień 1940-1945.** 1. Przyczyny aresztowania, 2. Pobyt w obozie koncentracyjnym w Dachau i życie religijne w obozie, 3. Wyzwolenie obozu; **IV. Rektor Polskiej Misji Katolickiej we Francji 1945-1947.** 1. Organizacja polskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Paryżu, 2. Działalność duszpasterska Misji w okresie powojennym, 2.1. Sytuacja ogólna duszpasterstwa polskiego, 2.2. Zjazdy duchowieństwa, 2.3. Nadzwyczajne akcje duszpasterskie, 2.4. Działalność charytatywna, 2.5. Relacje z duchowieństwem francuskim, 3. Polska Misja Katolicka a powojenna rzeczywistość polityczna, 3.1. Wobec rządu polskiego w Londynie, 3.2. Wobec „rządu warszawskiego”, 3.3. Nuncjusz Angelo Giuseppe Roncalli a konflikt Misji z ambasadą warszawską, 3.4. Rezygnacja z funkcji rektora; **V. Pobyt w USA 1948-2003.** 1. Wyjazd do Stanów Zjednoczonych i powstanie pierwszej polskiej placówki pallotyńskiej, 2. Pola działalności w Stanach Zjednoczonych, 2.1. Rekolekjonista i kaznodzieja, 2.2. Spowiednik, 2.3. Wykładowca, 2.4. Pisarz i popularyzator teologii, 2.5. Osobowość w świetle wypowiedzi świadków, 3. Rola w Stowarzyszeniu Apostolstwa Katolickiego; **VI. Wystąpienie i powrót do Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego.** 1. Okoliczności i motywy wystąpienia, 2. Powrót do Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego, 3. Sprawa powrotu do kraju, 4. Ostatnie lata życia i śmierć.

Ks. Franciszek Gomulczak SAC